

Commentaar

De tanende macht van het oude Westen

Toen een speciale commissie van de Raad van Europa in februari dit jaar een kritisch rapport presenteerde over racisme en islamofobie in Nederland, reageerden regering en parlement verbaasd of verbijsterd. Het kabinet voelde zich verkeerd begrepen. In sommige „observaties” kon het zich niet „herkennen”, andere waren in de „verkeerde context” geplaatst. De oppositie nuanceerde minder. Een „aanfluiting”, aldus VVD-parlementariër Kamp.

Er was inderdaad van alles tegen het rapport van deze Europese commissie in te brengen. Maar tussen kritiek en tegenkritiek was ook ongemak te bespeuren. Het idee alleen al dat Nederland niet foutloos is, is kennelijk ondenkbaar. Het is Nederland dat andere staten mag kritiseren. Het omgekeerde is, nu ja, ongehoord.

Nu zijn de mensenrechten niet voor niets universeel: de hoogste standaard is de beste standaard. En zo moet het ook blijven. Wie de mensenrechten in politieke zin gaat relativeren, zoals de Poolse wijsgeer Kolakowski dat eerder op filosofische en religieuze gronden deed, raakt al snel van de wal in de sloot.

Dat betekent niet dat de strijd voor de mensenrechten overal ter wereld even vanzelfsprekend wordt gevonden. Binnen de Atlantische gemeenschap is er bijvoorbeeld een fundamenteel verschil van mening over de legitimiteit van de doodstraf. Maar de Nederlandse premier kapittelt de Amerikaanse president daarover niet, omdat beide landen het op de hoofdlijnen wél eens zijn.

Buiten die alliantie ligt dat anders. De internationale meningsvorming over China op dit moment spreekt boekdelen. Terwijl in het Westen de olympische fakkel aanleiding is voor demonstraties tegen het beleid van China, wordt er in Peking en andere steden bij onder meer vestigingen van de Franse supermarktketen Carrefour betoogd tegen de dreiging van Sarkozy de openingsceremonie van de Spelen te boycotten. Hoewel ten dele geregisseerd, zijn deze demonstraties tegen het Westen ook authentiek patriottisch.

Dat spanningsveld is niet tot China beperkt. In bijna alle jonge economische grootmachten die de Amerikaanse en Europese do-

Westerse waarden zijn niet vanzelfsprekend in het nieuwe Oosten of het nieuwe Zuiden

minantie van de afgelopen twee eeuwen uitdagen, groeit de behoefte om zichzelf te profileren. Nagenoeg overal wordt gepoogd om de onstuimige economische groei te stutten met een ideologisch fundament. Soms leidt dat tot het overnemen van ‘westerse’

waarden, soms tot een afwijzing daarvan. Die behoefte om een eigen weg te zoeken is het sterkst voelbaar in China, India en andere Aziatische staten, maar zien we ook in Brazilië en Rusland.

De richting is intussen overal anders. In Brazilië en India neemt de zoektocht herkenbaar democratische vormen aan, in China wordt de traditie benadrukt, in Rusland juist het contrast met het Westen. Al deze benaderingen hebben de nadruk op het eigen model gemeen. Wereldbank, IMF en andere adviseurs worden, al dan niet vriendelijk, verzocht thuis te blijven.

Die houding weerspiegelt soms nationalistisch sentiment, maar is altijd een uiting van zelfvertrouwen. De variëteit bevestigt bovendien de toenemende multipolariteit in de wereldorde. Europa, of ‘het Westen’, is niet langer het centrum van de wereld. De oude machten willen echter niet inzien dat deze „verschuiving van economische macht ook een verschuiving van politieke en culturele macht met zich meebrengt”, zoals de filosoof Mahbubani uit Singapore in deze krant zei.

Dat onvermogen verklaart mede waarom nu ook in Nederland vaker de eigen „superioriteit” van de daken wordt geschreeuwd. Was cultuurrelativisme voordien een excuus voor laissez faire, de huidige superioriteitsclaim klinkt als fluiten in het donker.

Dat is dom, maar ook gevaarlijk. Het oude Westen zal zich, leuk of niet, moeten verstaan met het nieuwe Oosten of Zuiden. Het hoeft niet te accepteren dat er wordt gemorreld aan universele inzichten of rechten, maar het moet wel onder ogen zien dat anderen daar zo hun eigen ideeën over hebben. Dat besef getuigt niet van zwakte, maar van kracht. Juist als *soft power* zijn de democratische waarden immers het meest geduchte wapen.